

Мар'яна Перец,

*студентка 2-го курсу факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН

В останні місяці 1991 року, у Східній Європі сталися безповоротні події, що мали визначальне значення для майбутнього всього континенту та для подальшого розвитку міжнародних відносин. Розпався Радянський Союз, а з ним - двополюсна світова система, закінчився період протистояння - "холодної війни". Одночасно розпочалася якісно нова епоха для народів постсоціалістичних країн та колишніх республік Радянського Союзу. Відтоді їхнє майбутнє визначають прагнення, націлені на забезпечення прав і свобод, розвиток демократії на основі національної незалежності.

1 грудня 1991 р. український народ висловився за незалежність України [1]. З перших кроків становлення незалежної держави надзвичайно важливо було встановити дружні, добросусідські відносини з усіма без винятку прикордонними країнами. Найбільше готовою до такої співпраці на той час виявилася Угорщина.

Сусідні Україна та Угорщина належать до регіону країн Центральної та Східної Європи. Вони тісно пов'язані спільними інтересами у сфері безпеки у широкому розумінні цього поняття – від військової до екологічної. У розвитку економіки обох країн значне місце відводиться включенню їх у європейську мережу транспортних коридорів – автомобільних, залізничних та водних.

Загалом, становлення та розвиток зв'язків між обома державами залежало від комплексу тих завдань, які на тому чи іншому етапі ставило життя перед Україною та Угорщиною. За цими критеріями можна

виокремити такі етапи сучасної історії розвитку українсько-угорських відносин.

Перший етап – середина 1989 р. – 24 березня 1992 р. Він був пов'язаний із надзвичайно великою зацікавленістю Угорщини щодо набуття Україною державного суверенітету. Історія становлення українсько-угорських відносин бере свій початок з кінця 1989 р., коли в Угорщину прибула українська делегація на чолі з міністром культури УРСР Ю. Олененком. Під час цього візиту вперше в сучасній історії України було підписано протокол про співробітництво двох країн у сфері культури [2].

Проривом у двосторонніх відносинах України з Угорщиною став візит Голови Верховної Ради УРСР Л. М. Кравчука до Угорщини (30 травня– 1 червня 1991 р.), під час якого було підписано дев'ять двосторонніх документів, які заклали фундамент договірно-правової бази українсько-угорського співробітництва. Це, зокрема, Декларація про основи відносин між Україною та Угорською Республікою, Консульська конвенція, Декларація про принципи співробітництва щодо забезпечення прав національних меншин. Перших два документи практично де-юре визнавали Україну як незалежну державу [3].

На початку грудня 1991 р. відбулася подія, яка також стала визначальною у становленні молодшої української дипломатії. Одразу після оголошення результатів Всенародного референдуму Будапешт встановлює дипломатичні відносини з Україною, а 6 грудня Київ відвідала делегація Угорської Республіки на чолі з прем'єр-міністром Й. Анталлом. В урочистій обстановці в Маріїнському палаці було підписано Договір про основи добросусідства та співробітництва (підписаний 06.12.91 р.; ратифікований українською стороною 01.07.92 р., угорською — 11.05.93 р.; обмін ратифікаційними грамотами відбувся 16.06.93 р.). Це був перший документ такого рівня, який підписала Україна. Того ж дня в Києві було відкрито посольство Угорщини, знову ж таки — перше серед іноземних дипломатичних представництв.

Повертаючись до базового договору, потрібно зауважити, що в цьому документі було зафіксовано надзвичайно важливе положення про те, що «...сторони не мають і не будуть мати в майбутньому територіальних претензій одна до одної». У подальшому саме цей розділ Договору три дні дебатувався у Державних зборах УР під час процедури ратифікації. Незважаючи на сильний опір опозиції, насамперед Незалежної партії дрібних господарів, парламент ратифікував цей документ.

Головний зміст суперечок полягав у тому, що цей пункт, на думку опонентів, назавжди позбавляв угорців надії на повернення територій, які їм належали до прийняття Тріанонської мирної угоди. Правих особливо дратувало те, що в Договорі було записано, що «...не матимуть у майбутньому», основним їхнім аргументом було те, що в міжнародно-правових документах немає майбутнього часу. Але завдяки здоровому глузду більшості депутатів договір дістав путівку у життя [4].

Другий етап тривав з квітня 1992 р. до березня 1999 р. Він характеризується динамічним розвитком українсько-угорських відносин у всіх сферах, наповненням їх конкретним змістом. Термін закінчення цього етапу пов'язаний зі вступом Угорщини в НАТО і виникненням нової геополітичної ситуації в регіоні ЦСЄ.

У 90-ті роки українсько-угорські відносини у політичній сфері розвивалися досить активно. У лютому 1993 р. відбувся офіційний візит Президента України Л. М. Кравчука до Угорщини, під час якого було підписано новий пакет угод, які визначили пріоритетні напрями подальшого розвитку співробітництва двох держав. Серед них: угоди про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво, про передачу-прийом осіб через державний кордон, про пункти пропуску через державний кордон, про спрощений порядок перетинання державного кордону громадянами, які проживають у прикордонних областях [2].

Третій етап українсько-угорського співробітництва розпочався в березні 1999 р. і тривав до травня 2004 р. Його початок пов'язаний зі

вступом Угорщини до НАТО, а кінець – зі вступом країни в Європейський Союз. Його характерною рисою є, насамперед, спроба угорців переглянути стан українсько-угорських відносин з позиції членства країни в Альянсі та майбутнього членства в Євросоюзі [3].

В результаті поступового виконання вимог Європейського Союзу Угорщина вжила конкретних заходів щодо обмеження випадків нелегальної міграції в країну. Певних змін зазнали домовленості з угорською стороною з питань перетину українсько-угорського кордону. 17 липня 2003 р. затверджено Постанову Кабінету Міністрів України «Про припинення Угоди між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про спрощений порядок перетину державного кордону громадянами, які проживають в прикордонних областях». Припинення дії згаданої Угоди було ініційоване Угорською Республікою з урахуванням її зобов'язань перед Європейським Союзом щодо адаптації міграційно-візової політики до стандартів ЄС [5].

Четвертий етап українсько-угорського співробітництва припадає на початок членства Угорщини в Європейському Союзі (з 1 травня 2004 року). Він характеризується динамічним розвитком двосторонніх відносин у всіх сферах, передусім загальним підвищенням уваги з боку Угорщини до співробітництва з Україною у галузі європейської та євроатлантичної інтеграції.

10-11 липня 2007 р. відбувся державний візит президента України В.А. Ющенко в УР, під час якого було приділено окрему увагу питанням активізації українсько-угорського політичного, гуманітарного, економічного, енергетичного, транспортного співробітництва, розвитку інфраструктури на спільному кордоні, сприяння з боку Будапешта реалізації стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, а також підтримки українських ініціатив у міжнародних організаціях [2].

Після Революції гідності в Україні відносини між двома країнами вступили в нову фазу. На жаль, наразі важко сказати, що ситуація змінилася на краще. Навіть попри те, що зміни на міжнародній арені посилили сфери, в

яких обидві країни можуть знайти спільну базу для співпраці (насамперед, в енергетичній сфері), для цього періоду, здебільшого, характерні суперечки, дипломатичні сварки, а іноді навіть відчуття недовіри.

Підтримка європейської інтеграції України завжди була беззаперечним пунктом порядку денного Будапешта у двосторонніх відносинах. Відповідно, Угорщина тепло привітала демократичні зміни та повернення зовнішньої політики України до прозахідного вектора в результаті революції. З іншого боку, реакція та ставлення Будапешта до подій в Україні, як правило, були помірними та обережними. Будапешт визнав новий український уряд і засудив анексію Криму, підкресливши необхідність збереження суверенітету і територіальної цілісності України. Проте, як уряд, так і опозиційні партії Угорщини сприйняли події в Україні як свідчення посилення крайніх правих політичних сил і націоналістичних настроїв. Ідею щодо скасування закону про державну мовну політику, запропоновану в лютому 2014 року, було розцінено в Будапешті як тривожний сигнал [6].

26 вересня 2017 року МЗС Угорщини заявило що у відповідь на Прийняття Києвом закону «Про освіту» Угорщина блокуватиме подальший рух України до ЄС. «Угорщина, перебуваючи в Європейському Союзі, блокуватиме і буде накладати вето на будь-які кроки, які могли б бути подальшим прогресом у процесі європейської інтеграції України у дусі програми Східного партнерства», — йдеться у заяві МЗС. Закон, який мається на увазі, передбачає, що діти, які підуть у школи з 1 вересня 2018 року, матимуть можливість навчатися рідною мовою тільки в початковій школі — перші чотири роки. З п'ятого класу всі предмети повинні викладатися українською мовою [7].

В серпні 2018 року в уряді Угорщини заснували посаду міністра, який буде відповідати за розвиток Закарпатської області України, що викликало хвилю обурення. В жовтні 2018 Угорщина змінила скандальну назву посади, урядового «уповноваженого по Закарпаттю» - у новій назві посади йдеться не

про розвиток однієї області, а про співпрацю двох сусідніх прикордонних регіонів [8].

Дипломатія незалежної української держави розпочинається саме з Угорщини. Протягом двадцяти восьми років від дати встановлення дипломатичних відносин між Україною та Угорщиною були різні періоди, як активної взаємодії, так і значного скорочення політичного діалогу. Незважаючи на це, завжди незмінним залишалося бажання обох країн будувати відносини на взаємовигідній основі.

Проаналізувавши чотири основні періоди в українсько-угорських стосунках та останні події, які, можливо, започаткували новий етап відносин між державами, можна дійти висновку, що закінчення та початок кожного періоду розвитку зв'язків між обома державами були пов'язані зі завданнями, які поставали перед Україною та Угорщиною. Перший період з безпосередньою підтримкою нашої держави Угорщиною у прагненні набуття державного суверенітету. Другий період з підписанням пакету угод, які визначали пріоритетні напрями розвитку співробітництва двох держав та вступом Угорщини в НАТО. Третій з спробою Угорщини переглянути стан українсько-угорських відносин з позиції членства країни в Альянсі та майбутнього членства в ЄС. Четвертий, хронологічні рамки якого досить розмиті, до 2004 року був пов'язаний з динамічним розвитком співробітництва обох держав у галузі європейської та євроатлантичної інтеграції. З 2013 року у зв'язку з подіями, які відбулися в Україні, а саме Революцією гідності, анексією Криму, прийняттям закону «Про освіту», відносини між Україною та Угорщиною перейшли на нову фазу.

Отже, співробітництво обох держав має комплексний характер і наразі основним завданням у відносинах України і Угорщини є подолання тих каменів спотикання, які спричиняють розбіжності у поглядах обох держав і гальмують налагодження спільної бази для співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українсько-угорські відносини на сучасному етапі. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/ZPU/44.htm>
2. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/diplomacy>
3. Бабинець І.І. Становлення українсько-угорських відносин на початку 90-х років ХХ ст. // Науковий вісник УжНУ.—2002. -№7. – С. 89-92
4. Ткач Д.І. Українсько-угорські стосунки: погляд дипломата. URL: <http://persona-l.pp.ua/rubrics/ekonomka-poltika1/ukransko-ugorsk-stosunki-poglyad-diplomata>
5. Українсько-угорські відносини. URL: https://pidruchniki.com/12980108/politologiya/ukrayinsko-ugorski_vidnosini
6. Українсько-угорські відносини: економічний фактор. URL: <http://viem.edu.ua/>
7. Мединський І., Капчос Б. Аудит зовнішньої політики: Україна-Угорщина // Дискусійна записка. – 2016.
8. Угорщина оголосила про блокування руху України до ЄС через новий закон про освіту. URL: https://zaxid.net/ugorshhina_ogolosila_pro_blokuvannya_ruhu_ukrayini_do_yes_c_herez_noviy_zakon_pro_osvitu_n1437335
9. Угорщина змінила назву «уповноваженого по Закарпаттю». URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vengriya-izmenila-nazvanie-upolnomochennogo-1540894271.html>